

LuT. cl. n. 158 1930.
n. n. 248

Hist. n. 18/12-30.

Rauman P. Kolminaisuuden kirkon raunioiden konservoimis-
ja tutkimistyöt v. 1930.

Muinaistieteellisen Toimikunnan kesätyöohjelman mukaisesti sai allekirjoittanut tehtäväkseen jatkaa P. Kolminaisuuden kirkon raunioiden puhdistamista, panna alulle varsinaisen konservoimistyön sekä työn yhteydessä edelleen toimittaa tutkimuksia. Työ suoritettiin kuluvan vuoden elokuussa.

Puhdistus- ja konservoimistyöt.

1. Aikaisemmin suoritettua puhdistustyötä jatkettiin poistamalla kirkon ja sakariston sisältä sinne kasautunut sora ja liikkamaa. Poistaminen toimitettiin entiseen lattiapintaan asti, joka useassa paikassa kirkossa ja sakariston itäosassa tuli näkyville.

2. Puhdistettiin seinäpilasterien jätteet poistamalla m.m. mahdollisimman tarkkaan sisälle tunkeutuneet juuret. Tämän jälkeen muurattiin pilasterien kuori uudelleen koettaen kuitenkin säilyttää entistä muurausta, mikä oli mahdollista vain alimmaisissa kerroksissa, ja käyttämällä kaikki vanhat kelvolliset tiilet muuraukseen uusien ohella. Pilasterijätteet tulivat muuratuiksi eri korkeiksi (60 - 90) pitämällä silmällä sitä, että kussakin sisustäyte jäi reunoja korkeammalle, jotta siten saataisiin lopulliselle katteelle tarpeellinen kaltevuus. Muuratut pilasterijätteet peitettiin väliaikaisesti tervahuovalla.

3. Kiilattiin ja kivillä tilkittiin seinäsaumat, yltyleensä kirkon ja sakariston sisällä sekä sakariston ja kirkon kuorin ulkoseinät.

Liite: asemapiirustus.

T u t k i m u s .

Jo aikaisemmissa kertomuksissa (toht. Rinne, maist. Salonen) on huomautettu sakariston omituisuuksista: sen asema näet kirkkoon nähden on vino, joten lounaiskulma pistää n. 40 cm kirkon sisälle ja sakariston seinät ovat huomattavan ohuet keskim. 100 cm. Tohtori Rinne arvelee asianlaidan johtuvan siitä, että sakaristo on aiemmin kuulunut toiseen kirkkoon. Joka tapauksessa on sakaristo seinien nyk. murtumiskohdassa selvästi liitteessä kirkon kanssa, pitkät sidekivet molemmin puolin työntyvät kirkon seinästä sakariston muriin.

kuv. 17344. Kun multaa kirkon sisältä pistettiin, tuli näkyville sakariston edustalla kiviladelma. Sen muodosti neljä perättäin olevaa kiveä; ladelman sakariston puoleinen reuna oli suora, kirkon puoleinen epätasainen ja ladelma kulki aivan sakariston seinän suuntaan. Ei ole epäilemistä, että ladelma on jäännös rakennuksen perustuksesta toisin sanoen puiseen rakennuksen kivijalasta. Sakaristo on siis aikaisemmin kuulunut puiseen kirkkoon kuten toht. Rinne arveleekin. Myöhemmän kirkon perustusta kaivettaessa kivijalka hävisi muualta paitsi sakariston edestä, mihin luonnollisesti ei perustusta laskettu. Huomattava on, että perustuksista päättäen puukirkko ja sakaristo ovat olleet aivan erillisiä rakennuksia eikä näin ollen voi edellyttää niiden samanaikaista rakentamista, vaan päinvastoin näyttää toinen rakennetun myöhemmin ja silloin on luonnollisempaa että myöhempi rakennus on sakaristo.

Mainittiin, että nyk. seinien murroskohdassa on sakaristo ja kirkko liitemuurauksessa ja se todistaa että sakaristo osittain on nyk. kirkon aikuinen. Näkyvissä olevien liite kivien alapuolella, siis n. 145 cm korkeudelta, ei liitemuurausta ole olemassa. Kun kivikirkko siis rakennettiin, purettiin sakariston yläosa - ehkä koroittamisen tarkoituksessa - ja uudestaan muurattu yläseinä joutui näin ollen kirkon kanssa liitteeseen.

On hyvin vaikeata määritellä puukirkon ja sakariston ikää.

Tohtori V. Högman on aikoinaan korjannut talteen kirkon rauni-
oista kahdenlaisia profiilitiilejä, ilmoittamatta lähemmin löytö-
paikkaa kirkossa.¹⁾ Toinen näistä, viisitahkoinen ruodetiili; on
selvästi kirkon holveista, mutta toisen alkuperä on epävarma.
Se on kolmilehtinen profiilitiili, jolla on levenevä häntä. To-
dennäköisimmin se on peräisin jonkinlaisesta seinänihdistä, joka
taas edellyttää holvia. Muotonsa puolesta (paksuus 9 - 9,5 cm)
kuuluu se 1300-luvulle, ja aivan samanlainen tiili on ollut
käytännössä Turun tuomiokirkossa 1300-luvun alussa. Kun ei voi
ajatella tiilin kuuluneen itse kirkon holvistoon, jää jällelle
se mahdollisuus, että tiili on peräisin aikaisemmasta sakaris-
tosta.

Itse kirkon on tohtori Rinne arvellut rakennetuksi vasta
1400-luvun jälkipuoliskolla, mikä onkin luultavinta. Seinien kivi-
tys, luonteenomaiset nurkkakivet ja ovipieliin tiiliaines (29 x
13 x 8) osoittavat, että kirkkoa tuskin voi ajatella 1400-luvun
puoliväliä vanhemmaksi.²⁾

Holvit ovat olleet seinää vielä myöhemmät, rakennetut seinä-
pilasterien varaan. M.m. on luoteinen kulmapilasteri joutunut
puoleksi peittämään aikaisemman ullakkokäytävän aukon. Pilasterien
kulmauksessa on viisiosainen suorakulmainen profiilihammastus, ää-
rimmäiset kulmat ovat kuuluneet vyö- ja kilpikaariin, keskimmäi-
set holviruoteisiin. Lähimmät vastineet (Rymättylä, Ulvila, Huitti-
nen) meillä ovat myöhäisiä ja holveja voi ajatella rakennetuksi
aikaisintaan 1400-luvun lopulla. Pilasterien tiilet ovat huolimat-
tomasti tehtyjä, epätasaisia jopa eri kokoisuuksiin 26,5 - 27 x 14 x
8, 28 x 13,5 x 7,5. Seinäpilasterien leveys ja vahvuus on 230 x

1) Tiilet ovat Rauman Museossa.

2) Tohtori Rinne huomauttaa seinien paksuudesta. Seinät eivät ole
yhtä vahvat. Paksuin on pohjoisseinä 230 cm, kun taas länsi- ja
eteläseinät ovat 190. Pohjoisseinän poikkeavan vahvuuden voi aja-
tella johtuvan siitä, että sillä tavalla koetettiin vähentää
sakariston aseman suhteettomuutta, kun itse kirkko tuli hiukan
toiseen suuntaan. Pohj.seinän länsipuolen sisällä on ollut myös
käytävä, ullakolle.

180 cm, kulmapilasterien 180 - 190 x 180 cm. 1)

On jo mainittu että eri paikoissa tuli esille myös entinen lattiapinta. Se oli säilynyt vain seinävierillä erivahvuisen multakerroksen alla ja oli n. 20 - 30 cm ovien kynnysten alapuolella. Seinävierillä on ollut enimmäkseen ohuehkoista laakakivistä, muualla nähtävästi tiililattia. Lattian tiiliaineisto on hyvin epätasaista, enimmäkseen tiilet ovat samoja kuin pilasterien kaarissa käytetyt, mutta joukossa on suurempiakin. Sakariston lattiassa on tiilen suuruus 28 x 14,5 x ? ja 24,5 x 12 x ? Irrallisina, varsinkin keskilattialla oli tiilejä suuruudeltaan 23 x 15 x 6, siis myöhäiseltä ajalta, jolloin lattian keskikohta on uudelleen laskettu.

kuv. 17345 Kuorin pohjoispuolella, lähellä sakaristoa, kaivettiin osittain esille muurattu hauta, jonka Högman mainitsee (Rauman kaup. hist. I siv. 28). Seinät olivat rauenneet ja hauta näytti aivan tyhjältä, kuten H:kin ilmoittaa sen olleen. Pituus 230 cm, leveys 140 cm; tiilien suuruus 24 x 12 x 5-6 (siis samoja kuin ositt. sakariston lattiassa).

Lähemmin tutkimatta jäivät vielä oviaukot, ullakkoaukko ja käytävä, joiden paljastaminen voi tapahtua vain niiden konservoimistyön yhteydessä. Niiden tutkimus tulisi siis ensi kesänä toimitettavaksi.

Helsingissä marraskuun 14 päivänä 1930.

J. Krungqvist

1) On huomattava, että läntisen pilasteriparin täytteenä on käytetty kiviä kalkkilaastin kanssa, toisten pilasterien (seinä- ja kuorip.) taas tiilenpaloja. Tiilenpalat ovat epäilemättä vanhempaa materiaalia, joka holvityön takia poistettiin ja kelpasi sitten vain täytteeksi, riittäen ainoastaan ensin rakennettuihin pilastereihin. Suurin osa tiilenpaloja näyttää olevan suuruudeltaan 29 x 13 x 8 siis kirkon seinien ajoilta, mutta joukossa mittasin suuremmankin tiilen (vahvuus 9-10 cm). Mahdollisesti osa lattiaa, kaiketi kuori* oli laskettu tiilillä, ja se ainakin osittain revittiin irti. Myös nyk. kuorilattiajäännöksen tiilien joukossa on joku suurempi (30 x 15 x 9). Nämä suuret tiilet viittaavat myös aikaisempaan tiilenkäyttöön, kuten jo on mainittu.